

N.º SOLT
5
CÉNTIMS

VEU DE LA PLANA

SEMANARI DEFENSOR DELS INTERESOS REGIONALS

N.º SOLT
5
CÉNTIMS

SOSCRIPCIÓ

Castelló al mes..... 0 25 ptas.
Fora, trimestre..... 1 » »

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

COLON, 17 2.º

Tota la correspondència a la Administració

SE PUBLICA TOTS ELS DISAPTES

No se tornen los originals, encara que no se publiquen

Presentació

A tots saludem en molta reverència.

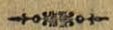
Fet asò anem a dir unes paraules. Som un estol de gent jove que fa pos deixarem les beseroles y ara mamprenem tasea mes pesá. Sumantnos al moviment general de ansia de vida millor, volém dedicarnos a la contínua defensa de la cultura regional, de tota clase de interesos valencians, hui tan deseuídats. A tots eridem perque tots mos fan falta. En mossatros tindrà un apoyo y una defensa el obrer de la ciutat y del camp; el obrer intel·lectual y tots aquells que senten en son pit idees nobles y tinguen ardenta sed de justicia.

En especial, preguem a la "Prensa," que mos considere com a germana mes giqueta pero... que ya pot soltarse de la má.

A tots saludem en molta reverència.

La Redacció.

Los nostres ideals

Viure, resurgir tornar a ser los valencians dins d' Espanya lo que fou la nostra Nació Valenciana en la quinzena centuria dens la grand Confederació Aragonesa, es a saber; lo Verb elocuent y lo Cervell director, es a lo que nosatros aspirem. Volem y designem, dit en atres paraules, lo renaiximent de la grand familia valenciana, del grand poble valenciá. Los que aci nos congreguem y acaronem dins d' aquesta societat que diem regionalista, com podriem anomenar autonomista onacionalista, portem al cor empeltat l' amor a la nostra Terra, y l' odi africá al Centralisme; convinguts que d' ell bróllen lo decaiment de la nostra raça y l' ane-

mia moral del nostre poble.—Creem fermament que la nostra historia nacional fon interrompuda en lo sigle XVI per la unió de la Nació Valenciana juntament ab ses germanes Catalunya y Aragó a la Nació Espanyola; perque aquella dita unió no fon feta de la manera democrática qu' era us y costum en la nostra Terra, y de qu' en fon bon eixemple lo memorable consell de Casp; sinó que fou feta d' una manera arbitraria, sense mes pactes y condicions qu' el dret de cuixa representat pel casament de Fernan ab Isabel la de Castella. Per aqueixa unió feta d' una tan malastruga manera fon possible als «malencolich» Austries atentar primerament contra lo nostre poder judicial, y tot seguidament introduir en les nostres terres la funesta Inquisició, que pronte havia de matar la tolerancia religiosa qu' en elles havien establít lo rey Jaume y sos descendents, menant los destins gloriosos del nostre poble y de la nostra raça a la anulació covada per l' anemich, arguellant y deprimit regnat de l' imbécil Carles II l' embriuat.

Felip V lo primer dels Borbons y lo mes grand enemich qu' ham tengut los valencians, a títol de conquista y ajudat pels castellans clavá lo punyal de misericordia en mig del cor de la Patria Valenciana; suprimint les nostres llibertats forals, qu' havien fet del poble valenciá hu dels mes franchs y progressius del mond; lligantnos al carro del centralisme castellá.

Nosatros los qui formem aquesta Societat, conscients de la nostra missió en la historia, pretenem bandejar lo Centralisme de la nostra Terra; infiltrant les idees autonòmiques al cor de la juventud estudiosa lliure y conscient, creant y fomentant la cultura casolana, sana y laboriosa, en oposició a la flamenca y sema que nos ha portat lo centralisme. Asperem a que la nostra llengua vernácula sigasola la parlada en la nostra llar; pels nostres camps y en les nostres viles; que siga ensenyada en les escoles publiques; en los instituts y universitats de la Regió; y que la educació y cultura del poble valenciá vagen orientades, no cap al Centre format de races hidalgues, pero molt decadents y endarrerides; sinó cap a les nacions més avançadas d' Europa y América que consumixen los nostres productes y ab les quals no sols volem sostindre y eixamplar l' intercanvi economic, sino que també l' espiritual iniciat y sostengut per lo nostre grand filosof Vives en los paissos del Nord d' Europa, y per lo nostre excels poeta Ausius Marca en Italia allá en la mes floreixent época de la gloriosa Nacionalitat Valenciana.

Seguint aquestes orientacions la nostra Societat qu' aspire a ser lo centre y lo niu amorós de tots los jóvens y homens que senten amor per l' estudi y per l' enaltiment de la raça, ha establít ya classes de llengua valenciana, an-

glesa y francesa y se prepare para establecerlas d' alemany y d' italiá, tant tort les necessitats ho demandaran.—Á les anteriors classes de llengües hi seguirán en lo prop vinent curs classes d' historia y de geografia de la regió valenciana. Si uniu a totes aquestes esperances (algunes de les quals, están en via de realisació) la calor fraternal y apoyo qu' en aquest Centre de cultura hi han de trobar totes les manifestacions del geni dels nostres artistes, convendreu en que les nostres aspiracions patriótiques ab l' adjutori de Deu tindrán pronte bella y falaguera realitat.—Pero al fer lo resum dels nostres treballs y aspiracions tenim grand interés en desfer un gros érrro.—Volem que la gent entenga com no hu ha entés dasta ara que al parlar de cultura valenciana, la nostra llabor no se limitarà a les reivindicacions ètniques o històriques. Sabem que aquestes han de precedir a les econòmiques; pero estem fundament convinguts de que tot ideal de cultura y tota aspiració de autonomia y llibertat d' un poble deuen vindre acompanyades y fonamentades de la sélida base de son benestar economic; perque si es cért l' aforisme llatí: «Mens sana in corpore sano» aplicat al individu hu es tant mes aplicat als pobles, perque los pobles famolenchs son pobles adormits y anémichs que ténen lo cervell grosser y que en absolut careixen de voluntat y de conciencia.—Los valencians estem ab motiu enorgullits de l' alvans de la nostra agricultura; alvans degut al nostre propi esforç y en lo qual no hi te art ni part lo govern central, que no mes mos servix d' estorb; perque los delegats aci sols poden vindre a apendre; may a ensenyar.—Pero les tristes actuals circumstancies per que passe Europa, mos demostren quant quant brévol y fluixa es la situació económica d' un poble quand ronegament está fonamentá sobre l' agricultura. Un aconteiximent anormal qualsevol te prou forga pera esclaparla y desferla.—Los pobles mascles que tindrán alé pera mantindre les lluites econòmiques, que s' avehinen, deuen demanar sa plaça en lo cam de la industria. Lo poble que mes química sabrá, lo qui millors maguines sabrá construir y lo que millor aplicació satrá fer d' aquestes máquines a la transformació de les primeres materies, será lo qui trinnfará en la lluita de l' esvenedor.—Associem, puix, les aspiracions de reivindicacions ètniques y autonòmiques a les del progrés de les industries en Castelló primer; en los pobles tots de la regió valenciana seguidament, y vorem pronte figurar al nostre poble en lo conger dels pobles mundials, en lo lloch preferent que li pertoque per la sutilea de son enginy posada de relleu en la creació de ses obres artístiques que figuren entre les mes belles y espirituals de mond.

GAETÀ HUGUET.

LA PROVESO DE LA MADALENA

Este día tan hermoso,
Que socárra 'l Sol la esquena
Lluit tan magestuos
En lo celatje blavos,
Eus diu qu' es la Madalena.

Son les sis: ja en los carrers
La gent ha fet gran muntó.
Els balcones semblen rosers;
Tots se mostren matiners
Per vore la provesó.

Ja la campana María
Ab son batallar joiu,
Promou gran algarabía;
Y en son cridar d' alegría,
¡Ve la provesó! mos diu.

Els guardes del cam, primer,
Ab la carabina al brag;
Precedits per los macers
P us serios que donganers,
Son los primers qu' obrin pas.

Van seguint els shorfenets,
Portant cadascú sa canya;
Tan ansiosos eis pobrets,
Qu' es veu estan desinquit
D' alpiegar a la montanya.

En mig d' estos, l' escolá
Ab la llinterna arrastróns,
Que tansisquera illum fa,
Pues que la porte apaga
Per no gastar canelóns.

Tras del escola, seguís
En dos ringeres lo ciero,
Vestint de sobrepeitg.
Y de sons caps sobreis
De teula, lo gran sombrero.

També de pontifical,
El Prést en lo centre va
Lluit la capa pluvial;
Portant la tradicional
Reliquia, presa 'n la ma.

Per fi, ja los alguacils,
(No els he vist may sonrigent)
Obrin lloch a los edils,
Que fent cortesies mils
Van saludant a la gent.

Al front. l' Alcalde matjor:
Portant a esquerra y... a dreta,
U y altre Gobernador,
Com presidencia d' honor
Qu' es la nota mes completa.

Y sarma gran tremoiina,
Algarabia y soroll,
Cuant en la plaça Agustina
Los guardes, sa carabina,
Van disparant d' hasta 'l toil.

Seguís la provesó al dret
Sens pegar cap trossó,
D' hasta San Roc de Canet
Aon almorsen, fan tragué.
Y proseguís la escursió...

FRANCESCH ALLOZA.

«mos y traquet» y després a la j Madalena!! Y sons ulls anaren a a fixarse ab ávida mirá, en l' antiga Castalia que, entre les elevades montanyes, apareix com copos de verje neu...

Creute llegidor, que pera mí font vesprá molt felis poder escoltar les ragonades conversacions d' aquells vellets d' arrugá front y de cabells d' alba y venerables.

Per vora del polsós camí, estret y llarc com blanca veta sens fi, allumenant esplendidament per la lluna, anaba camí del poble recordant la vesprá distreta que pasí al costat d' aquelles sensilles gents, modestes, sens ninguna pretensió, pero verdaders aimadors de son poble y de les glorioses tradicions del mateix, y pera els qu' es un deure sagrat, el assistir a peu a la venerá ermita de la Madalena sens qu' els pese els sisant' anys... y em diguí. Anirán tots els que a ésta romeria assistisen en la mateixa devoció que estos vers castellanenses?

La lluna, me feu una revelasió donantme la resposta, escobullant-se per entre uns clars y fantastics nugolets...

FERRAN FALOMIR.

CRONICA

En l' alqueria de nostre amic Manuel Adell, celebraren lo Dumenche passat una fraternal verena en honor del distinguit lliterat En Josep Barrachina, el companys y admiradors d' aquest, ab raó de son últim e inspirat cuento de propaganda regionalista, entitulat «Vol d' áliga», que tantes lloanges li ha vallgüt.

Al darrer: l' inspirat poeta Pitarich, ab enaltides frases, brinda, posan de rrellen los mérits y envetjosses cualitats literaries qu' embolten al esmentat eocritor.

Seguidament l' amic Francesch Alloza, llisqué una improvisa e inspirada poesia entitulá «A tú, amic de l' ánima», que fon, premiá ab forts picamans.

El homenatjeat ab sentides paraules, doná les gracies a tots cuans habien pres part en la festa qu' en honor seu (encara que inmereiscüt) se celebrae, esperant qu' ésta siga lo mes ferm llag qu' mos unixca e identifique, pera que tots juns mamprenguem forta lluita en pró dels nostres ideals.

L' estimát Sanchis, tragué variies fotografies dels concurrent.

La mes corál enhora bona al distinguit company Barrachina, y que no sigue aquest, l' últim trevall que brinde son esclarit servell.

**

Joventud Regionalista

Habent finit lo plaço d' admisió pera matricularse en les classes de Valenciá, Françés i Anglés, queden definitivament tancades les

mateixes, logrant la comisió organigadora d' estos estudis un exit tan per la concurrencia com per la constancia y laboriosidad que en estes se desplegue.

**

GARCIA BRAVO

Ha mort en Barcelona, el que hasta fa poc, fon registrador de la propietat en Castelló.

Perdem en García Bravo, a un conseqüent regionaliste, home de molta valia per son priviletjat talent, y persona piadossísima que sacrificá gran part de sa fortuna en be del menesterós, treballant ab entusiasme inimitable per les Conferencias de Sent Vicent de Paul.

Estes foren sa escullida obra, son somni daurat al que no regatetja un moment de descans y bon viure.

Fecon poeta, fon tambe, que sabé sápigüe cantar en nostra dolça llengua les belleges totes, y sanes costums del antigor de nostra terra, a les que dona ab sa májica liira el colorit de la realitat, y feu colocar nostra lliteratura en lloc priveletjat, fense acreedor al llorer de la gloria y a les alabanges justes que tota Valencia com a fill predilecte li prodigá.

Valenciá insigne, que lluitá per lo resurgiment y llibertat de son poble al que mai pogué vore inicuament esclavijat.

VEU DE LA PLANA plora vui sa perdua.

Obra de justicia patriótica y social fon la de García Bravo.

¡Descanse en paul!

Preguem als sinyors que no estiguen conformes en rebre VEU DE LA PLANA, siguen servits el tornar el present número a esta Administració, puix de lo contrari s' els tindrà com a suscriptors.

EDUARD VICIANO

PAQUERIA.—MERSERIA
ALTES NOVETALS

Gran surtit en colls «Pierrot», «Olga», corbares «Nortón».

Caballers y Colón, 20

Sabateria

DE

JAUME GONZALEZ

☉☉

Calçots de última novetat.

Especialitat en el ralçat a la mida.

20, Enseñanza, núm. 20

SUCURSAL EN LA FIRA

Imp. V. Bayo, Veru, 3

RELONGERIA DE EDUARD PARÉS

GONZALEZ CHERMA, 76

Relonges de les millors marques, cadenes, dijes, ulleres y gafes de totes clases. Gemelos Teatre y camp.

PREUS SENS COMPETENCIA

NOTA.—Esta casa servís en l' acte les recetes d' els Senyors Oculistes, ab cristalls esféricos, cilindrics o combinats, garantint la exactitud d' els mateixos.

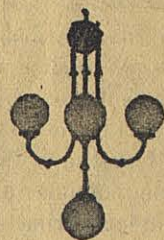
LAMPARES OSRAM

A 1.90 PTES. DE 5 A 50 BUJIES

Marca wolfram a 1.40 ptes, de 5 a 50 »

» Vulcan a 1.30 ptes. lámpara

» Madrid a 1.30 ptes. »

Inmens surtit en aparatos para gabinete, salón y menchaor

Fornillos, Planchas, Cazos y Estufas eléctricas.

COMPLET SURTID EN MATERIAL PERA INSTALACIONES
LAMPISTERIA DE PERE FEGED

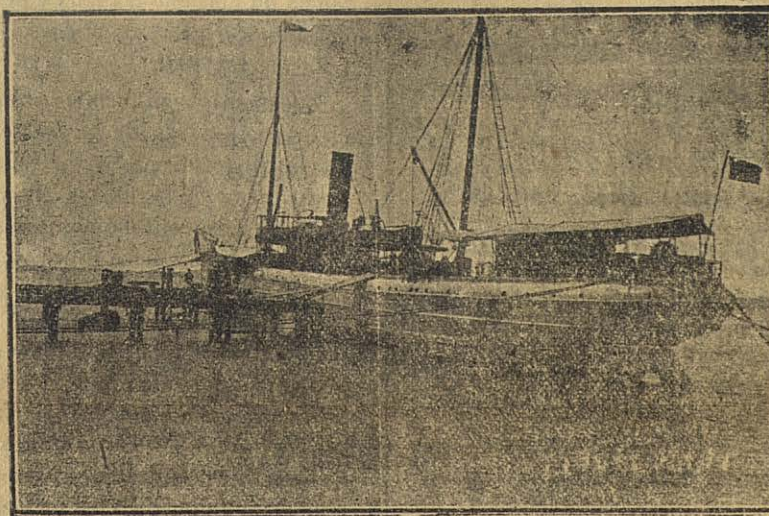
González Chermà, 78

LINEA DE VAPORES TINTORÉ

BARCELONA

Servicio fijo y semanal entre Castelló y Barcelona

PER EL MAGNIFIC VAPOR

FRANCOLÍ

Travesía rápida.—Llum eléctrica en tot lo barco.—Telegrafía sens fils.—EXIDES: De Castelló, Dumenche 11 matí.—De Barcelona, Dimats vespra.—La cárrega s' atmitix en Barcelona, el dilluns; en Castelló, el dimecres.

PERA INFORMES A DOMENECH CERT SIA, PLAZA DE LA PAZ, NÚM. 3.—CASTELLÓ
PASETS COLON, 11.—BARCELONA

Moderna y lujosa
SUCRERIA Y CERERIA DE
VICENT BLASCO

Especialitat en tortas «Mokas»,
ramillets y dolços de fruta.
GONZALEZ CHERMA, 56

Per lo bones y barates
t' emportarás un gran chasco,
Si et compres unes sabates
en l' establiment del «Barco».
Joseph S. Felix, Plaza de la Verje
de la Pau, núm. 9 VALENCIA
(Sucursal en la Fira)

ADVERTENCIA

Preguem al públic mos perdone les incorreccions que note en lo present número, pues aquestes son degudes a la premura de tems per poder donar eixida a este semanari en lo present dia, a fi de rendir tribut a nostra festa tradicional.

Per falta de espay mos ham vist obligats a retirar articles y anuncis ya composts.

En los vinents procurarem subsanar la falta.

LA REDACCIO

MOLT BEN FET

Atenentse a les circumstancies per les que stem atravesant, el Excm. Ajuntament, a suprimir tots els gastos extraordinaris que la romeria a la Madalena li reporte, pero lo que no suprimis, com es molt natural y llogich, son uns sentenars de botelles del deliciós *champagne* que pera remullar la gola els concejals y demés autoritats que a la festa assistisen, ha comprat al intel·ligent comerciant Lluis Catalán, en sa tenda del «Morito», Colón 61.

Preu. 1'25 Ptes la botella.

PRIMAVERA

De llum majestuosa ya s'ompli
('espay;
aromes y trinos units al cel pujen;
Natura esta alegre y a la Vida canta
estes fes d'amor... Es la Primavera
que amorosa torna, brindant a
(mans plenes
ses joyes preciades... Es que del
(mor l'anima,
que dormida estava, desperta a la
(vida
amor desijant... ¡que amor vida es!
Bona Primavera, rodeja de gales,
de trinos, d'aromes, de flors, d'
(alegríes,
si fores eterna... ¡que dolça la vida!
RAFAEL PARDO

"VEU DE LA PLANA"

No la sents, desde 'l niu armo-
(niosa,
Desde 'l niu de verdor y de grana,
Desde 'l niu d'or qu' está baix lo
(monte
Com auxell que piuleje baix l'ala
Y a sa mare amorosa l' auxili
Li demana en desitjos y en ansia;
No la sents, es la veu amorosa
La qu' el cor mos alegre y aixam-
(pla,
No la sents, es la veu de la mare
Es lo crit, es la veu de «La Plana»
Que a sos fills els demana energíes,
Que a sos fills els demana constan-
(cia
Pera ferli lo grant qu' es mereixen
Els tresors que ses terres els guar-
(da.
Espanyols llevantins, que naixque-
(reu
Baix lo cel lluminós d' esmeralda
Que cubrix la preciosa campinya
D' el Desert al Castell d' Almenara;
A lo crit anyorós de la mare
Respondeu! ab lo cor y ab l'ánima

Y dieuli, tos fills, patria chica,
Correspondeu, ton amor proclamen
Y en ta dicha buscant ells la seua,
Revestirte desitjen de gala,
Y al posarte les joyes, mostrarte
Ante tots com mereixes y en ansia
Dir a tots en l' orgull d' amor propi
¡Admireula es la perla d' Espanya!
Sols aixins respondreu amorós
A lo crit, a la veu de «La Plana».

DEMETRIO B. CASTEJON
Castellón 21 Marzo 1919.

Conversacions al vol

En una reunió se parla de lo cara que está huí la vida. Una senyora atacá de «flato» pera expressarse mes elegant, diu: es imposible el «mercat»; hoy he comprado una lliura de «favas» y me han costado «un reñó»...

¡¡¡CATASTROFIC!!!

La escena en lo carrer Colón; protagonista, un chiquet al qui sa mare obliga a parlar en castellá per ser «mas fino».

¡¡Mamá!, ¡mamá! al «gozico» de «Ram» «l' ham nungado con un fino»... Verdaderament fa molt «fino...»

El día de la jura, un jove cedix son puesto a una senyoreta, que puja a la tribuna.

—Pare, pare, sentes assí.

—No cale, no cale, no se moleste.

Treballar per «Veu de la Plana» es treballar per el renaiximent del reino valenciá.

En lo carrer, en lo casino, en cafés y bars; llixcan «Veu de la Plana».

Si eres ver valenciá, propaga y lliuts «Veu de la Plana».

Necessitem bons y actius corresponents literaris en tots els pobles de importancia del reino valenciá, principalment en los de la provincia de Castelló, pera que nos comuniquen tots els abusos que es cometixquen en ses respectives localitats, y nos tinguen al corrent de cuantes millores y fets benemérits se realisen.

No contestarem si no se mos escriu en valenciá.

Nostra ortografía

No podent en un principe aplicar totes les regles ortográfiques valencianes qu' en rigor correspondrien, donarem a coneixer per ara les mes essencials, que 'l lector podrá dependres y li bastarán per anar entenen nostres escrits.

C.—Sona igual que la S, encara que se ha de escriurec per raó de etimología. El so qu' esta lletra te en castellá no existix en valenciá.

G.—Sona con CH davant de les vocals e, i.

J.—Sona con CH davant de les vocals a, o, u.

N Y.—Equival a la Ñ castellana, que no existix en valenciá.

A B.—Equivalent a la preposició castellana CON. Fixemple: Tre vallem tots ab fe, ab igual entusiasme por nostre renaiximent.

FINS.—Preposició que equival al HASTA castellá. Eixemple: No 's vorem fins la nit.

PUIX.—Igual que PUES en castellá.

ENLLA.—Igual que ALLA en castellá.

BORRONS

La fira de la Madalena

Cuant este periódic vorá la llum, els castelloneros mes castisos, portant el menchar de fiambre se encaminarán al ermitori de la Madalena, mentres atres mes cómodos, enganchan les seus cavalleríes, forman llarga y divertida caravana, se disputen el primer lloch pera arribar aón antigament estigué Castelló.

Día consagrat para conmemorar el bon pensament que tingueren nostres agüelos de trasladarse de aquella abrupta montaña á esta grandíssima llanura, aóndolsament la banya el tranquil mar Mediterrá, enviant les brises á la rica y fértil horta de la Plana orgull del reino valenciá.

Pera que servira de recort, es plantá en un ampla plasa, una estatua d'un rey quin nom tots recordem, per haber donat á nostres antepasats permis pera vindre así á fundar nova població, pero me es mol dolorós vore l'abandono en que eixa estatua está. Hasta pera apanyaro millor han traslladat la fira d'allí á ún puesto que encara que bonico, desdiu molt del recort que deven guardarli al rey En Jaime.

Culpa principal la té el Ajuntament, que'es el que fá y desfá.

També sa perdut la bona costum de premiar al carro ó al ginet que mes adornat es presentave al desfile, presentant animat aspecte el carrer San Roch y demés afuents.

Nostra fira vá decaent sensiblement, per falta de atractius, notánse cada any mes chicoteta la aflluencia de forasters. ¡En tans que ne venien á admirarla y quedarse á vorella famosa provezó!

Dels pobles mes lluntans se dixaben caure com á mosques en la mel y raro ere la casa aón no habían hostes.

Pero ara rés. Unes cuantes casetes, uns caballets destartalats y hasta el any que ve. A éste pas desapareixera per complet la fira que per sa historia deu el poble de Castelló, pendre mes interés del qu'es pren y no dixaro al capricho de uns cuants que sols tenen sa vista en la política.

Per últim diré, qu'el Ajunta-

ment grava el impots de les corregudes de bous en alguns sentes de pesetes, impost en que se estrel·len els empresaris y ocurrix tot lo contrari de atres ajuntament que ve la r per la atracció de forasters, inclús subvencionen als empresaris y eixa es una de les principals causes de que enguany no tingam correguda de bous.

Y asó ho deu deplorar el comerç en general, principalment els fondistes y amos de bars.

JOAQUÍN CASTELLÓ

RETALLS

APUNTS DEL NATURAL

La Venta del «Lluen» distant de la capital a un kilómetro, junt per junt al santuari de «Llidó», es punt fix de reunió dels llauradors de la partida de «San Roch».

Guiat per mon humor, per mont carácter franch, alegre, bullanguero, en una paraula «valenciá», allí m' en caminí cansat de rodar per plases y carress.

Entre les no pques mirades de raspall, les burles per lo baix, físgones, causa de la extrañea de vore per aquella casa un «sinyoret», me asentí en un banquet davant de mugrenea tauleta, dispost a donar principi a un «piscotabis», qu, em feu servir, y entre mós y mós, escrudinyar, fixa la mirá y atent l' oit, en les conversacions d' aquella gent.

Era aquell pareje, un verdader cuadro valencia; el blau sél, limpit, sens un nugolet que san sublimitat empanyara, se mostraba seré; un ben treballat encanyisat que tanque el «merendero», apenes si deixa penetrar els dorats raigs, que rialler Febo envía. Fresc llevant, fá mes agradable la istancia en aquell punt.

Así el rasgechar d' una guitarra; allá, un fornit, y arrogant chicón, entona una cobla, impregnase d' eixa candensia dels cantars regionals.

Batisen palmes acompasades un estol de gent divertida que rodecha al cantador. Tot es alegría, bullisi.

Alguns vellets secs i rugosos, están rodjant un curpulent plat de «lasafa», en son corresponent bota de ví. Ab marcá alegría recorden la festa de la Madalena; festa qu' en el dumenge venint debía celebrarse.

—Que, y tú Vaoro anirás també a la Madrlena?

—Mes faitara Quico; saps que soc Castellonero pur, anant ó3 anys seguits a escoltar el «Oberes Deus... i Santa María Magdalena» y pera lo poch que me queda de viure en este mont vullch cnmplir en lo que ma consencia me dicta, saps, y com ésta a tots els que de Castelló són mos diu que deben anar, aniré.

—Pues conta en un Vaoro. En lo «Toll» se vorem, y despres chano, chano, hasta «Canet» y allí

Festa de progrés

→♦♦♦←

Poques nacions mundials contenen en llur territori ciutats, viles o pobles que celebren lo fet mes gloriós y brillant de sons avant passats d'una tragan sobresalient com en la nostra terra 's porte anyalment a efec.e la escullida festivitad de la Madalena.

Lo poble de Castelló, fidel aymador de ses tradicions n' oblide, bé poden passar segles, lo grandios acte de la sua establida 'n lo antic palmeral de Burriana, fita gloriosa d' aón arréle nòstre desenroll progresiu.

Mitjansava 'l segle XIII, temps de les Universitats y de l' esdeveniment a d' este pays del comerç y productes orientals qu' ens dugueren los palmers al tornar de les Crehuas. Conquerides Burriana, Almagora, Borriol y altres pobles de la rodala, somesos los vehins del antic Castelló, lo mateix que 'ls de les esmentas poblacions, al gran en Jaume primer, demanaren nostres progenitors d' aquest Monarca l' oportu permis pera mudarse de la foya al plá.

Los bons oficis del entés lloc tinent en Ximen Peris d' Arenós facilitaren l' autorisació del Rey, sagellá 'n document públic, refrenat per lo notari Guillem de Rocha en Lleyda a 8 de Septiembre de 1251.

Un sabi arquitecte N. Alfons d' Arrufat dirigiles obres d' alçar panys de cases y maná netejar los obstacles presentats per les malees, senillars, marganoleram y motersns de rebrotisos d' aquell terrenu sempre embassalat per les aygues molls. Castelló, que avans de sa trasladaura tenia poqueta virtut, lográ comptar desde 'l comeng de son novell establiment amb un escullat cens d' habitants.

**

La fluixor dels camins, y qu' els giquets, dones y vells estarien poc aveats o sense condició de xafarlos esta simbolitzat en les canyes c' argarren en les mans tots los que ixen a la processó de romeria. La creu baixeta que 'n ella 's porte, tal vólta manífeste c' aquell jorn farie temps plover.

Un bon tall de fadrelleros ablo Jutje y Regiment d' aquell poblat, vingué a donarlos la benvenguda, junt amb molta gent de caserins rurals com com Taxida, Almalafa, Vilamarc, etcétera. Y duyen gran abundancia de llums, de qual episodi mos han quedat les *gayates*.

L' hora d' entrá degué ser despuix de boqueta nit y avans de les *Animes*, per qual motiu se sol explicar que 'n la nit d' esta festa no 's recorde haure may tocat lo replie del *Ave Maria*, atribuintho a que a deixa hora no 's trobava ningú dins lo poble.

També 's creença que 'ls pobladors de les noves cases se pergueren pel camí, y venint per traveses els 's hi feu de nit, no podent al pronte topetarse ab la gent que amanida 'ls aguardave.

Antigament la romeria tenia lloc lo tercer dissapte (y no 'l d'umenge com ara) de Cuaresma. Los salms que 's semitonon desde l' aná a la vinguda, demostren que 'ls feligresos caminaven regant precs de rogativa.

Los castellanons donaren proves de cultural entusiasme y amor al treball al pendre domicili 'n terrés de bon cultiu dotaes de bones aygues de rec y en bona fortalea pera ser prou potables, y la fortitut y esforços dels antics habita-

dors del pujol en que hui vivim, fonamentaren el estat a que ha abribat Castelló de ser capital de provincia y la millor flor del vergel qu' embaume, besat pel riu Millars, lo cel purissim de la Plana.

EMILI CALDUCH

Marg, 1916.

Pro Cultura

→♦♦♦←

Castelló, com tots los pobles, te una historia quin principi se pert en la nit dels temps, un orige de procedencia dificiísim de senyalar, per quant apareix en la cronologia de la época cartagenesa, servint de refugi a les tropes en ses lluytes ab los romans, y acás *Castalia* se remonte anda les primeres edats celtiberes, tenint en conte sa situació, la fertilitat de son terrenu y el bon clima.

La vera narració histórica de les vicisituts per que pasá *Castalia*, no comengá anda que en 1233 fon conquistá als moros por en Jaume el Conqueridor.

Creixent dend' esta época en importancia y necesitant mes camp ahon busca el sustent que a sous moradors faltaba, fícil d' encontrar en los intrincats boschs que s' extenien dende la plaça anda les muntanyes, ahon además d' excellent caça, dormia un terrenu fertíllim, fon sollicitat permís, qu' el Rey concedí en 1251 pera trasladar la ciutat al puesto ahon hui s' encontra, denominat llavors «Palmeral de Burriana» y abtota la pompa, aragonesos, cataláns, franchs y morischs, que componien sa població flotant, vingueren a instalarse en el nou poblat, quines obres foren encomanaes al esforçat varó En Alonso Arrufat.

La tradicional romeria que demá se celebrará a quin front va l' Excelentísim Ajuntament y los señores Governar civil y militar, solemniça la memorable fita en que desde el cerro de la Magdalena, abandonant les llars, vingueren els moraors de *Castalia* a fundar Castelló.

Les festes duren varios dies, la població sansera se engarlanda, sonen les músiques per los carrers y les notes pareixen cantar himnes de gloria y de recorts per aquells héroes, fundaors de nostre poble.

Pero falta algo. En l' esperit progresiu y educador de nostres dies, falta la nota típica, el llaç que arrailaria la costum, pera que may se perguen tradicions tan hermoses d' orige y farien conceixer a tots els fills de Castelló el perquè de les festes de la Madalena enseps, que podria servir de mig educador e instructiu, escribint així una página nova d' eixe amor que nostres Corporacions Mestres han demostrat per la cultura.

Yeixe algo que falta, es, sencillament, associar a la infancia a tan hermosa festa. Aprofitant la excursió al Santuari, no sería difícil a

nostre Ajuntament organigar una jira escolar; fer que tots els gichs sens cap distinció, assistiren a la romeria y qu' en ella, se' els explicara ab tot lujo de detalls, la página histórica que simboliga.

D' esta forma, quedaria cumplit el precepte legal de la festa anual escolar, ab una ocasió favorablement patriótica-local, y ab asó, si es cert qu' els recorts sons oracions qu' apleguen anda Deu, anirien acompañats de rialles y cants infantils, que serien atres tants sufragis «in memoriam dels *Castalians*».

FEDERICO G. RUBIRA.

COSTUMS DE CASTELLO

La romeria a la Madalena

A puntas penes lo sol com infant de cabells rulls, sonrient, precós, desenvol óbri sos orientals ulls y en hebres d' or, tot ho envól.

Castelló, al uníson crit desperta en dolsos afans y llestos ixen del llit ghuquets, mitjansers y grans eixamplantels l' esperit.

Qu' aplegat l' histórich día qu' en goig es deu selebrar. Ya la campana María en s' alegre boltejar mos crida a la romeria.

Vida, llum, goig a brasats. Pietórich de benauranses desperta el poble en esclats de típiques remembranses de histórichs fets no oblidats.

Y al carrer brinca la gent pa fer provisions de gola; y es qu' en tots n' hi a un pensament qu' es el d' omplir la batsola cantant, ballant y rient.

Y brollantne d' alegría, en la simbólica canya, s' en van molts de romeria a la histórica montanya ahon pasen felís lo día.

Les chiques, com pretts pomells de fines flors esclatant, ómplim l' espay de destells y l' ambient van perfumant com les roses y els clavells.

Y els chicons, als suaus mormulls del foch sagrat de son cor, s' abrasen tots als arrulls dels mistéris del omor brollant dels femenils ulls.

Y a l' ombra del garrofer, goja y fa' l' boig tant tot hóm donantli corda, l' plaer, que olviden fins lo seu nom no deixant ni un plat sanses.

Es una delicia el Toll quant la processó s' en vá; mes no 'ls dich res del soroll qu' els romers fan per l' aspra venint en lo rollo al coll.

Hi ha qui tant s' ha divertit, qu' en posta de caragol de retorn ve estomordit,

y avans de pondres lo sol se li fa del tot *denil*.

L' altre creu qu' ha begut poch, y al aire d' una masurca, li fa a la bota un desboch bailotejant en sa *turca* y roncant com un renoch.

Este beu... un desficasi gastent cara de formal, tant, que *casi* y sens el *casi*, creu vindre a la capital y fa punta a... Benicasi.

Altres n' han fet un *derroche* de Champany, y a mitat nit, somniant que van dins lo coche, marchats, fan desde el llit *lleu lleu vaso de noche*.

Algúns en *tren* de les *dos* s' en van per no tindre atre, y ple d' *alegría* el cos, venen en el de les *quatre* fent la competensia al gos.

¿Y quant baix la garrofera está afaenat guisant el cuiner, y es desespera peque distret, traguejant se li ha cremat... la cullera?

Y a lo millor mou la guerra el ventel, que fentse 'l maula gran polseguera desterra y sentats tots a la taula es mengen l' arrós en... terra?

Hi ha qui no dú una aguileta de regrés, y per aixó ni malda ni es desenqueta. Sols fa cara de... *lleu... tó*, quant va a *cambiar... la peseta*.

Y encara que de Liedó algú no puga pasar per lo grós... del canyamó, el rollo s' ha de comprar pa vindre en la processó.

A estos quadros de *jumera* may els falta lo seu march negre y trist, que desespera per son sabeor més amarch que la sal de la figuera.

Molt bonica es la pujá mirant de baix la moutanya, mem demprés, a la baix y apoyantse en verda canya, p' als d' apeu... les tan pesal

Y resibint la serena, en pols a no cabren mes y en la cara duhent la pena, no cal preguntarlos res: venen... ¡¡¡de la Madalena!!!

JUAN B. VALLS.

Enrich Perales

La VEU DE LA PLANA al vore la llum de la publicitat creu cumplir ab un sagrat deure de compaynerisme al expresar son fondo sentiment de condol per la mort del notable y genial periodista castellanench Enrich Perales. Lo nostre sentiment no es sols porque ab sa mort ha perdut Castelló a hu de sos mes brillants escriptors, sino porque a Perales que venie del camp federal lo consideravem com a de casa, Desempenyá lo carrech de Vice-President en la germana societat «La Nostra Terra». ¡Que Deu haja acullit en son si l' ánima del nostre bón amich!